

TEADUSSÜNDMUS:

Seminar „Päritud oskused. Visuaalse dokumenteerimise võimalused”

Ave Matsin

Resümees

Viljandi kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakond korraldas 20. novembril 2013. aastal Viljandis pärandoskuste uurimisele pühendatud seminari. Parim viis oskuste omandamiseks ja edasiandmiseks on töötamine koos meistriga. Kui palju ja millisel viisil on aga tehnilisi protsesse võimalik visuaalselt dokumenteerida, nii et nendest saaks kasu ka teised meistrid ja uurijad? Seminaril ettekannetega esinenud Ave Matsin, Helgi Põllo, Anu Pink, Imre Annus ja Vaike Reemann juhtisid tähelepanu visuaalse dokumenteerimisega seotud küsimustele ja kitsakohtadele. Olulisimaks punktiks peeti eesmärgistamist: mida ja milleks jäädvustatakse. Teine kerkinud arutlusuund keskendus sellele, kas ja mil määral peab dokumenteerija (filmija, pildistaja) ise valdama uuritavat tehnikat. Ettekannetele järgnesid ERMi spetsialistide Anu Ansu ja Maido Selgmäe õpitoad, kus arutleti lähemalt filmi ja fotoga seotud küsimuste üle. Kokkuvõtvalt jäi kõlama mõte, et erinevad visuaalse dokumenteerimise võimalused on pärandtehnoloogia jäädvustamise ja uurimise juures olulised töövahendid ning võimalus uute allikate leidmiseks ja rakendamiseks.

Võtmesõnad: pärandoskused, visuaalne dokumenteerimine

Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakond korraldas 20. novembril 2013. aastal Viljandis pärandiaasta raames pärandoskuste uurimisele pühendatud seminari „Päritud oskused. Visuaalse dokumenteerimise võimalused”. Parim viis oskuste omandamiseks ja edasiandmiseks on töötamine koos meistriga. Kui palju ja millisel viisil on aga tehnilisi protsesse võimalik visuaalselt dokumenteerida, nii et nendest saaks kasu ka teised meistrid ja uurijad? See on valdkond, millesse süvenemise vajadust on tajunud vaimse kultuuripärandi hoidjad, õpetajad ja meistrid. Toimunud seminar keskendus pärandoskuste visuaalse dokumenteerimisega seotud küsimusteringile.

Sissejuhatava ettekandega esines Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakonna juhataja Ave Matsin, kes tutvustas pärandtehnoloogia uurimissuundi ja tõi välja vastuolu praktilise, sõnastamatu oskuse ja selle

staatilise jäädvustamise vahel. Tema järel sai sõna Hiiumaa Muuseumi teadusdirektor Helgi Põllo, kes tutvustas oma pikaajalisi käeliste oskuste jäädvustamise kogemusi. Eelkõige juhtis ta tähelepanu eesmärgistamisele: kas dokumenteerimise käigus soovitakse talletada tegevust üldiselt või püütakse selle käigus koostada materjal, mis võimaldaks protsessi praktiliselt korrata. Eesmärgipüstitusest sõltub dokumenteerimise detailsus. Sealt edasi kerkisid küsimused jäädvustamise tehnikast: kas see peaks toimuma spontaanselt või planeeritult ja lavastatult? Igal juhul peab mõistma seda, et jäädvustamise teadvustamine paneb teisiti käituma nii jäädvustaja kui jäädvustatava. Vaatamata reale vastuseta jäänud küsimustele avaldas Põllo veendumust, et olenemata kvaliteedist on iga visuaalne dokument tuleviku seisukohalt oluline ja vajalik.

Pärandtehnoloogia alal magistrikraadi kaitsnud Anu Pink Saara kirjutusest analüüsis oma ettekandes „Mis teeb fotost dokumendi” vanu arhiiviülevõtteid uudest vaatenurgast. Milliseid detaile esemete, oskuste ja tavade kohta saame välja lugeda tavapärastelt ajaloolistelt fotodelt? Ettekandja rõhutas asjaolu, et kõiki fotosid ei saa pidada dokumentideks: ka pildistamise juures on oluline eesmärgistatus. Ettekande lõpus peatus Pink põgusalt

Foto 1. Anu Pingi ettekannet illustreeriv foto selle kohta, et mõnikord võib hea meetodilise foto saamine olla üsna ahistav. *Anneli Kenk'i foto.*

tehnoloogilise protsessi pildistamise meetodikal ning arutles, kuidas pildistada mitmeetapilist tegevust nii, et foto annaks sellest võimalikult hea ülevaate. Seejuures pidas ta väga oluliseks, et pildistaja ise valdaks tehnoloogilist protsessi.

Elukutseline filmimees Imre Annus Lõunameediast mõtiskles oma ettekandes „Senised kogemused oskuste filmimisel” võimalike filmitegemise eesmärkide üle. Kolme enamlevinud võimalusena tõi ta välja filmi kui protsesse detailselt kajastava dokumendi, filmi kui huviärataja ning filmi kui kunstilise projekti. Dokumenteeriva filmi puhul rõhutas Annus autori ja traditsiooni valdaja koostööd, millest sõltub vaatajale avanev pilt. Oma tööde puhul ei kasuta Annus etteantud stsenaariumi, vaid kujundab filmi süžee võtete käigus. Tihti kujuneb väljakutseks selliste tingimuste ühitamine, kus filmitav saab oma keskkonnas võimalikult loomulikult tegutseda ja vaatajani jõuab filmilindi vahendusel toimuvatest protsessidest adekvaatne ülevaade. Samuti käsitles Annus allikakriitilisust, pidades objektiivsuse võtmeks võimalikult eriilmeliste informantide kasutamist, ning igasuguse filmimisega kaasnevaid eetilisi valikuid.

Eesti Rahva Muuseumi teadur-kuraator Vaike Reemann tutvustas ERMi kogudes olevaid dokumentaalseid filmiülevõtteid. Neid kriitiliselt analüüsid möönis ta, et seni on väga vähe valmistatud teadmisi ja oskusi detailselt dokumenteerivaid filme. Selliste filmide juures on oluline, et salvestamisel oleks kaasatud teemat valdav inimene, kes oskab näha nii tervikprotsessi kui osutada olulistele nüanssidele.

Ettekannetele järgnesid ERMi spetsialistide Anu Ansu ja Maido Selgmäe õpitoad, kus arutleti lähemalt filmi ja fotoga seotud küsimuste üle. Õpitubadest jäi kõlama mõte, et dokumenteerimise juures on ülioluline ka tehniline oskus ja kvaliteet. Seminari lõpetas käsitööteadusliku ajakirja Studia Vernacula uuenenud formaadis esinumbri „Lugusid materjalist” pidulik esitlus.

Kokkuvõtvalt jäi kõlama mõte, et erinevad visuaalse dokumenteerimise võimalused on pärandtehnoloogia jäädvustamise ja uurimise juures olulised töövahendid ning võimalus uute allikate leidmiseks ja rakendamiseks. Edasist tähelepanu nõuab selle meetodika teadlik arendamine, mis saab toimuda ülikooli ja muuseumide koostöös.

Seminar: “Traditional skills: Prospects for Visual Documentation”

Abstract

On 20 November 2013, the Department of Estonian Native Crafts of the University of Tartu Viljandi Culture Academy organized a seminar in Viljandi devoted to studying native artisanal skills. The best way to acquire and pass on skills is to work with a master. But how (and how far) can technical processes be visually documented such that they form a valuable resource for other masters and researchers? At the seminar, Ave Matsin, Helgi Põllo, Anu Pink, Imre Annus and Vaike Reemann delivered presentations that drew attention to questions and problems related to visual documentation. The setting of goals was considered the most important point: what is to be documented and how should it be documented? Another area of discussion focused on the extent to which, if at all, a documentalist (videographer or photographer) should themselves be proficient in the technique being studied. The presentations were followed by workshops by National Museum specialists Anu Ansu and Maido Selgmäe, where film and photography were discussed in more detail. To sum up, the seminar left participants with the sense that visual documentation represents an important means of study native techniques and recording them for posterity, as well as a means of finding and implementing new sources of information.

Keywords: inherited skills, skills, visual documentation